

Elipsa (výpustka) x elize (ve fonetice; elidování hlásek)

1. V tradiční gramatice vypuštěná část syntaktické struktury, kterou v ní podle obvyklého větného schématu očekáváme (např. [Šmilauer, 1947](#); [ZČSk, 1962](#); [MČ 3, 1987](#)) a kterou lze rekonstruovat; tím se liší **e.** např. od [apoziiopeze](#). Elipsou vzniká **eliptická věta/konstrukce**. Neliší se sémanticky, ale může se lišit stylisticky.
 - **Petr kouří dýmku a jeho žena cigarety.**
2. A) Za eliptické se naopak zpravidla nepokládají nevětné výpovědi ani názvy jako *Hostinec U lípy*; *O myších a lidech*; *Jahodový džem*; viz [větný ekvivalent](#). Výpovědi brachylogické, heslovité.
Sem patří také některé textové orientátory: *Tolik na závěr*.
B) Za **e.** se většinou nepokládá absence zájmenného podmětu v 1. a 2. osobě indikativu (*spí tvrdě / spal by tvrdě*), n. v celém paradigmatu imperativu (*spí, spěme, spěte*); tato forma se pokládá za bezpříznakovou.
C) U vět s koordinací větných členů: Věta *Vosy vykusují a vysávají přezrálé ovoce* je podle Hrbáčka jednou větou s několikanásobným přísudkem, a nemůže tudíž jít o **e.** U některých koordinací je rozklad na samostatné věty sémanticky nemožný: *Marie a Jan jsou nádherný pár* – **Marie je nádherný pár a Jan je nádherný pár*. (Nejde o elipsu)
3. **Druhy elipsy:**
 - A) **Ustálená e.**, např. vynechání slovesa pohybu po modálním slovese: *Musím k lékaři*; *Chci do zoologické zahrady*. – v mluveném jazyce. Za ustálené, gramatikalizované elipsy se považují také srovnávací konstrukce a další typy okolnostních určení, např. *U nás najdete stejné podmínky jako v zahraničí*; *U nás najdete jiné podmínky než v zahraničí*. (elipsa závislé predikace zpravidla s tímž predikátem). O ustálené eliptické vyjádření jde i u výrazů uvozených *místo*, *kromě*, *vyjma* (*Místo do Nitry přijel kamarád do Bratislavy* (předpokládaný příjezd do Nitry nenastal); *Kromě do Nitry pojedou inspektoři i do Bratislavy* (pojedou do Nitry i do Bratislavy – adice); *Kromě nevěstina bratra přijeli na svatbu všichni příbuzní* (nevěstin bratr nepřijel, příbuzní přijeli – výjimka)); *jako*, *místo*, *kromě* nemají jasný slovnědruhový status, n. jsou hodnoceny jako víceznačné (předložka, spojka).
 - B) **Systémová elipsa** – Daneš za ni považuje výpověď, v níž jde o „nevyjádřené“ potenciální členy: Rozlišují se slovesa, u nichž je **p.** obligatorní (*Zastřelil srnu* – **Zastřelil*), a slovesa, u nichž je **p.** potenciální/fakultativní: *Dokoupilovi včera zabíjeli prase* – *Dokoupilovi včera zabíjeli* (= prase).
 - C) [Daneš \(1971\)](#) mluví také o **elipse aktuální**, která se uplatňuje v dialogu: *Navštívila maminka sestru?* – *Navštívila*.

Druhy: 1. **exoforická (situační)**; odkazuje k okolnímu světu; dochází k vynechávání „tranzitivních“ členů, daných většinou situací, a dochází zejména k vynechávání významového slovesa: *Copak vy ve městě?*; vynechání kontextem (nebo situací) daného substantiva, například *od tety jsou lepší* atd.

2. endoforická (kontextová, textová); vzniká, vynecháme-li slova, která jsou z kontextu jasně vyzrozumitelná. Elipsa tedy vzniká, aby se předešlo redundantnímu užívání těchto slov (aby se zbytečně neopakovala).

Znaky:

1. neobsazení pozice, u které by se na základě syntaktického systému předpokládalo, že bude obsazena;
2. z hlediska aktuálního členění jde o vypuštění známé informace;
3. na základě kontextu lze neobsazenou konstrukci lexikálně nebo alespoň kategoriálně obsadit, aniž se změní výrazová stránka konstrukce;
4. úplná i eliptická konstrukce musejí být sémanticky rovnocenné;
5. úplná i eliptická konstrukce musejí být v souladu s [jazykovou normou](#).

Anaforická: *Věra vzala misku a postavila na stůl.*

Kataforická: *Loučili jsme se starým a vítali nový rok.* (méně obvyklá)